

DINIY TASHKILOTLARNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDA O'RNI

Abdullayeva Madinaxon Erkinjon qizi

Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti (UNIEP) asistenti

abdullaevamadina825@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada dinning insoniyat hayotidagi ahamiyati, din nimaga xizmat qilishi, diniy tashkilotlar o'rni, hamda bugungi kunda mamlakatimizda din va diniy tashkilotlar to'g'risida o'zgarishlar haqida yoritilgan.

Kalitso'zlar: Din, diniy tashkilot, axloq, vijdon erkinligi, ibodatxona.

Аннотация. В статье описывается значение религии в жизни человека, чему служит религия, роль религиозных организаций, а также изменения в религии и религиозных организациях в нашей стране сегодня.

Ключевые слова: Религия, религиозная организация, мораль, свобода совести, синагога.

Abstract. The article describes the importance of religion in human life, what religion serves, the role of religious organizations, and changes in religion and religious organizations in our country today.

Key words: Religion, religious organization, morality, freedom of conscience, synagogue.

Bugun insoniyat axloq normalaridan chekingani holda, ma'lum bir qoidalar ya'ni insoniylikka xos qoidalarga ehtiyoj sezib turibdi. Dunyoda ahloqsizlik "erkinlik" degan nom ostiga yashiringan holda ilgarilab boryapti. Insoniyat orasida hayvondan tubanlik darajasiga borib yetilinishi kuzatilmoqda. Natijada esa jamiyatni din va diniy tashkilotlarga sezilarli darajada ehtiyoji yuzaga kelyapti.

Emil Dyurkgeymning aksariyat ishlarida din qanday amalga oshirilishidan yoki jamiyat qaysi diniy e'tiqodlardan qat'iy nazar jamiyat uchun xizmat qilishini ta'kidladi. Dyurkgeymning fikrlari bugungi kunda dinning funksiyalari bo'yicha sotsiologik fikrlashga ta'sir qilishda davom etmoqda. Birinchidan, din hayotga mazmun va mazmun beradi. Hayotda ko'p narsalarni tushunish qiyin. Bu, albatta, biz ko'rganimizdek, tarixdan oldingi davrlarda ham to'g'ri edi, ammo bugungi yuqori ilmiy asrda ham hayot va o'limning ko'p qismi sir bo'lib qolmoqda va diniy e'tiqod ko'pchilikka fan bizga aytolmaydigan narsalarni tushunishga yordam beradi. Birinchidan, din ijtimoiy birlik va barqarorlikni mustahkamlaydi. Bu Dyurkgeymning eng muhim tushunchalaridan biri edi. Din ijtimoiy barqarorlikni kamida ikki jihatdan mustahkamlaydi. Birinchidan, u odamlarga umumiy e'tiqodlar to'plamini beradi va shuning uchun sotsializatsiyaning muhim agenti hisoblanadi.

Ikkinchidan, dinning umumiy amaliyoti, xuddi ibodatxonalarda bo'lgani kabi, odamlarni jismonan birlashtiradi, ularning muloqotini va boshqa ijtimoiy munosabatlarini osonlashtiradi va shu bilan ularning ijtimoiy rishtalarini mustahkamlaydi.

Ibodatxonadagi dinning umumiy amaliyoti odamlarni birlashtiradi va ularga o'zaro muloqot qilish imkonini beradi. Shu tarzda din ijtimoiy birlik va barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi. Dinning bu vazifasi Emile Dyurkgeymning eng muhim tushunchalaridan biri edi. Dinning uchinchi vazifasi yuqorida muhokama qilingan vazifa bilan bog'liq. Din ijtimoiy nazorat agenti bo'lib, ijtimoiy tartibni mustahkamlaydi. Din odamlarga axloqiy xulq-atvorni o'rgatadi va shu bilan ularga jamiyatning yaxshi a'zosi bo'lishni o'rganishga yordam beradi. Yahudiy-xristianlik an'analarida O'n Amr axloqiy xulq-atvor qoidalarining eng mashhur to'plamidir. Dinning to'rtinchi vazifasi - bu ko'proq ruhiy va jismoniy farovonlik. Diniy e'tiqod va amaliyot odamlarga qiyin paytlarda tasalli manbai bo'lib, ibodat joylarida boshqalar bilan ijtimoiy munosabatlarini kuchaytirish orqali psixologik farovonlikni oshirishi mumkin. Ko'pgina tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nafaqat keksalar, balki barcha yoshdagi odamlar, agar ular dindor bo'lsalar, baxtliroq va hayotlaridan mamnun bo'lishadi. Dindorlik, shuningdek, jismoniy salomatlikni yaxshilashga yordam beradi va ba'zi tadqiqotlar hatto dindor odamlar dindor bo'lmaganlarga qaraganda ko'proq umr ko'rishini aniqlaydi. Dinning yakuniy funksiyasi shundaki, u odamlarni ijobiy ijtimoiy o'zgarishlar uchun ishlashga undashi mumkin. Din bir necha o'n yillar oldin janubiy fuqarolik huquqlari harakatining rivojlanishida markaziy rol o'ynagan.

Yana boshqa manbalar qiyoslanib tadqiqotchilar fikri o'rganiladigan bo'lsa, din bu afzalliklarning barchasiga ega, ammo mojarolar nazariyasiga ko'ra, u ijtimoiy tengsizlik va ijtimoiy ziddiyatlarni kuchaytirishi va rag'batlantirishi mumkin. Bu qarash qisman Karl Marksning ishidan ilhomlangan bo'lib, u dinni "ommaning ofiyati" deb aytgan (Marks, 1964). Bu bilan u din xuddi giyohvandlik kabi odamlarni mavjud sharoitlaridan xursand qilishini nazarda tutgan. Marks ishchilar bosh ko'tarib, burjuaziyani ag'darishlari kerakligini qayta-qayta ta'kidlagan. Buning uchun, dedi u, avvalo, qashshoqliklari burjuaziya zulmidan kelib chiqqanligini tan olishlari kerak edi. Ammo dindor odamlar, deydi u, qashshoqlikka diniy nuqtai nazardan qarashadi. Ular Xudoga bo'lgan ishonchlarini sinovdan o'tkazgani uchun yoki Uning qoidalarini buzganliklari uchun kambag'al bo'lishlarini Xudoning irodasi deb o'ylashadi. Ko'p odamlar azob-uqubatlarga chidashsa, oxiratda mukofot olishlariga ishonishadi. Ularning diniy qarashlari ularni qashshoqlikda kapitalistik tabaqani ayblamaslikka va shu tariqa isyon ko'tarmaslikka olib keladi. Shu

sabablarga ko'ra, dedi Marks, din kambag'allarni o'z taqdirini tan olishga olib boradi va mavjud ijtimoiy tengsizlik tizimini saqlab qolishga yordam beradi. Deb din va diniy tashkilotlar insoniyatga zarar degan ta'rifni o'z qarashlarida keltiradi.

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng mamlakatimizda diniy e'tiqod erkinligi boshlandi. Va bugungi kunda dinning jamiyat oldida tutgan o'rni ortgani holda bir qancha keng islohotlar qilib borilyapti. Shulardan eng asosiylaridan maktablarda "Tarbiya" fanini joriy etilishi oliy o'quv yurtlarida esa, Dinshunoslik fanlarini o'qitish yo'lga qo'yinishi bular o'zbek qadriyatlari asosida bugungi globalizm davrida jamiyatni axloq normalari asosida tarbiyalanishi uchun qilinayotgan samarali ishlardandir. Bugun mamlakatimizda din va diniy tashkilotlar to'g'risida qabul qilinayotgan qarorlar ham, ushbu jamiyatda din va diniy tashkilotlar ahamiyati darajasini ko'rsatadi. 2017 yil 19 mayda Prezidentimizning "Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik aloqalarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni qabul qilindi. Yana bir ahamiyatli jihati, Harakatlar strategiyasida xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash kabi masalalarning ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi ham davlatimiz mustaqilligi va suverenitetini mustahkamlashda muhim asos bo'lib xizmat qilmoqda. Hozirgi vaqtda mamlakatimizda 130 dan ziyod millat va elat, 16 ta diniy konfessiya, 153 ta milliy-madaniy markaz, 38 ta "Do'stlik" jamiyati vakillari teng huquqli hamda o'zaro hamjihatlik sharoitida yashamoqda. 2276 ta diniy tashkilot faoliyat yuritmoqda. Xususan, 2017-2018 yillarda mamlakatimizda 2093 ta musulmon tashkiloti qatorida 174 ta noislomiy diniy tashkilotlar rasmiy faoliyat ko'rsatmoqda. Tegishli tartibda davlat ro'yxatidan o'tgan noislomiy diniy tashkilotlarning 157 tasi xristianlik tashkiloti, 8 tasi yahudiylik jamoasi, 6 ta Bahoiylik, 1 ta Krishnachilik jamiyati va 1 ta buddaviylik ibodatxonasi, shuningdek, O'zbekiston konfessiyalararo Bibliya jamiyati hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkichlar aholi tarkibidan kelib chiqib 2019 yilda xristian tashkilotlari soni 158 taga hamda 2020 yilda 166 taga o'sib, noislomiy tashkilotlarning umumiy soni 183 taga yetgani ham O'zbekistonda bag'rikenglik va diniy erkinlik tamoyillari nechog'lik ustuvor ahamiyat qaratilayotganidan darak beradi.

Xulosa o'rnida kuzatishimiz mumkin, bugun din hamda diniy idoralar bugungi globallashtirish jarayonida jamiyat uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi insoniyat ahloq qoidalarini ilk elementlarini unutib yashayotgan bir davrda din insonlarning jamiyatda yashahs qoidalarini ishlab beruvchi hamda diniy tashkilotlar esa ularni normaga solib turuvchi vazifani bajarmoqda. Xususan mamlakatimiz miqyosida diniy tashkilotlarni o'rni bir muncha oshdi. Ularning faoliyatidagi yengilliklar va

imlkoniyatlar, shuningdek qadim qadriyatlarimizga mos bo'lib kelayotgan islom ta'limotlari ilmlariga ko'rsatilayotgan e'tibor ham buni dalilidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. П.В. Иванов, Д.И. Плотников. Вестник Поволжского института управления 2020. Том 20. № 5 ст 101-102.
2. <https://pressbooks.howardcc.edu/soci101/chapter/17-3-sociological-perspectives-on-religion/>. "Sociological Perspectives on Religion"
3. <https://uza.uz/posts/270306>.
(ShuhratYovqochev.O'zbekistonxalqaroislomakademiyasiDiniy-ma'rifiyfaoliyatnimuvofiqlashtirishbo'yichabirinchiprorektori, siyosiyfanlardoktori, professor. Millatlarvakonfessiyalararomunosabatlar – mamlakatbarqarorligigarovi)
www.strategy.uz
4. Mamadaliev, M. (2023). PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE AS A FACTOR LEADING MAN TO TRUTH AND GOODNESS. B INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (T. 3, Выпуск 11, сс. 156–159). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10113191>
5. Umarovich M. M. THE IMPORTANCE OF COOPERATION BETWEEN EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND FAMILIES ON THE BASIS OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF OUR ANCESTORS IN THE FORMATION OF YOUTH SPIRITUALITY //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 4. – С. 157-163.
6. Mamadaliev Muzaffar Umarovich. (2022). IN FORMING THE SPIRIT OF YOUTH PHILOSOPHICAL WORLDWIDE AND THE SCIENTIFIC SIGNIFICANCE OF OUR NATIONAL SPIRITUAL HERITAGE. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4), 338–342. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/SKJ6E>
7. Mamadaliev, M. (2023). PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE AS A FACTOR LEADING MAN TO TRUTH AND GOODNESS. B INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (T. 3, Выпуск 11, сс. 156–159). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10113191>
8. Artikov, T. A., & Mamadaliyev, M. U. (2023). ABU RAYKHAN BERUNI'S VIEWS ON EDUCATION. B INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (T. 3, Выпуск 11, сс. 481–484). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10220673>
9. Umarovich, Mamadaliev. (2020). PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE IS THE METHODOLOGICAL REGULATOR FOR THE DEVELOPMENT OF ALL

DISCIPLINES. EPRA International Journal of Research & Development (IJRD). 197-198. 10.36713/epra4105. The article depicts the nature of philosophic knowledge, their difference from the knowledge received from other subjects and its role in the process of formation of spiritually developed person. KEY WORDS: Philosophical knowledge, natural knowledge, mysteries of the world, living education, intellectual eagerness, thinking absolutely, logical thinking, daily (ordinary) education (knowledge).

10. M.U.Mamadaliyev. (2024). Сотрудничество образовательных учреждений и семьи в формировании духовности молодежи. *Международный журнал формального образования*, 3(2), 28-33. Извлечено из <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe/article/view/2054>

11. Tokhtasunova, G. A. (2023). CHILDHOOD AS A SOCIAL PHENOMENON. В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 3, Выпуск 11, сс. 485–488). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10220726>

12. Tokhtasunova, G. A. (2023). CHILDHOOD AS A SOCIO-PHILSOPHICAL PROBLEM. В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 3, Выпуск 11, сс. 271–277). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10148006>

13. Tokhtasunova, G. (2023). SOCIALIZATION OF CHILDREN IN MODERN SOCIETY. В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 3, Выпуск 12, сс. 81–84). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10351537>

14. Ishanova, M. (2023). ISSUES OF HARMONIZATION OF NATIONAL AND PUBLIC VALUES IN THE PROCESS OF STUDENT EDUCATION. В INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY (Т. 3, Выпуск 11, сс. 267–270). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10147982>